

Cultura Clàssica

L'assignatura de Cultura Clàssica és una matèria optativa que pretén aportar a l'alumnat coneixements sobre la contribució del món clàssic a la civilització occidental en els àmbits literari, artístic, cultural i científic, entre d'altres, per tal que reconguin i valorin críticament alguns elements comuns provinents del món clàssic. Per aquest motiu, aquesta matèria vol contribuir a la millora de la formació humanística de l'alumnat, proporcionant una base sòlida per assentar coneixements no únicament de les ciències humanes i socials, sinó també de disciplines científiques i tècniques.

En la mesura en què la civilització occidental no es pot entendre sense la presència de la tradició cultural grecoromana que, tant o més que d'altres, li confereix elements unitaris característics, a partir de la comparació constant entre el nostre món i els diferents aspectes dels clàssics grecoromans, l'alumnat ha de copsar aquells àmbits en què som hereus directes d'aquesta cultura, aquells en què ho som de forma indirecta perquè han estat reinterpretats pels homes i les dones d'altres èpoques, i aquells altres en què hi ha clares divergències, fruit de l'assimilació d'altres tradicions i de la mateixa evolució històrica.

Les competències específiques d'aquesta matèria s'han de treballar en el context de situacions d'aprenentatge, connectades amb la realitat i que convidin l'alumnat a la reflexió, a la col·laboració i l'acció.

L'assoliment de les competències específiques constitueix la base per a l'avaluació competencial de l'alumnat i es valorarà a través dels criteris d'avaluació. No hi ha una vinculació unívoca i directa entre criteris d'avaluació i sabers, les competències específiques s'avaluaran a través de la posada en acció de diferents sabers, proporcionant la flexibilitat necessària per establir connexions entre ells.

Abordant un enfocament competencial, els criteris d'avaluació i els sabers es vertebren al voltant de les competències específiques. Aquesta progressió, que parteix d'entorns molt propers i manipulatius connectant amb les etapes d'educació infantil i primària, facilita la transició cap a aprenentatges més formals i afavoreix el desenvolupament de la capacitat de pensament abstracte.

Els criteris d'avaluació, en tant que expliciten l'avaluació de les capacitats i els sabers que cal desenvolupar, concreten els aprenentatges que volem identificar en l'alumnat i la forma de fer-ho. Es vinculen directament a les competències específiques. Els criteris d'avaluació permeten mesurar el grau de desenvolupament d'aquestes competències i el docent pot connectar-los de forma flexible amb els sabers de l'àrea/matèria durant el procés d'ensenyament-aprenentatge.

El professorat ha de contextualitzar i flexibilitzar aquests criteris d'acord amb les circumstàncies de la seva activitat. El seu caràcter és marcadament competencial i els converteix en avaluadors tant de les capacitats desplegades com dels diferents tipus de sabers, és a dir, coneixements, destreses, valors i actituds que l'alumnat ha d'adquirir per desenvolupar-se en múltiples situacions pròpies de la societat moderna.

Els sabers de Cultura Clàssica s'organitzen en tres blocs:

- Grècia i Roma com a civilitzacions històriques
- Iniciació als elements bàsics de les llengües i literatures grega i llatina
- L'herència de la cultura clàssica

En el primer bloc es pretén que l'alumnat compregui la dimensió temporal i espacial dels fenòmens lligats a la civilització clàssica, i que sigui capaç de reconèixer aspectes diversos de la cultura grecolatina pel que fa a la llengua, la literatura, la filosofia, la

ciència, la tècnica, l'urbanisme, l'arquitectura i les arts plàstiques, entre d'altres, identificant elements unitaris i plurals. En aquest sentit, l'alumnat haurà de transferir coneixements adquirits en el marc d'altres matèries i, especialment, de les ciències socials.

El segon bloc pretén iniciar l'alumnat en la dimensió lingüística de la civilització grecoromana, basada sobretot en elements de l'alfabet i del lèxic, i incorporant també alguns continguts de literatura. Les relacions d'aquest bloc amb les llengües i literatures catalana i castellana, així com amb la primera o segona llengua estrangera, són també molt estretes, cosa que possibilita que l'alumnat transfereixi coneixements d'una matèria a una altra.

Finalment, el tercer bloc vol donar eines als i les alumnes perquè reconguin i valorin críticament les aportacions de la civilització clàssica en la conformació de la cultura que li és pròpia, tot respectant la diversitat d'identitats culturals. Implica, doncs, el desenvolupament per part de l'alumnat de la sensibilitat estètica i la capacitat de reflexió crítica en valorar la pervivència de la cultura clàssica en contextos diversos, tot adquirint la consciència de pertinença a una cultura que comparteix arrels comunes amb d'altres. A més, el fet que certs elements de la cultura clàssica estiguin a la base d'algunes de les formes vigents de pensament i organització política permet establir un lligam entre els continguts de la matèria i els de cultura i valors ètics.

Catalunya conserva importants restes patrimonials del seu passat grec i romà, la qual cosa possibilita en molts casos l'anàlisi directa dels elements materials del passat. Ara bé, el contingut de la matèria no se circumscriu únicament al conjunt de creacions culturals perdurables —incloent-hi els textos escrits—, sinó que té en compte valors intangibles que han inspirat o inspiren diversos àmbits i manifestacions de les societats.

En tots els casos convé, però, plantejar la didàctica d'aquesta matèria de manera que els i les alumnes que s'apropen a la cultura clàssica la percebin no com una qüestió desconnectada del seu món, sinó com un component més, per molt que quedi aparentment desdibuixat dins l'ampli marc de la cultura contemporània. És per això que convé no cenyir-se únicament a un passat llunyà i distant, per bé que aquest pugui suscitar interès per si mateix, sinó partir també de referents actuals per copsar l'influx de la cultura grecollatina, mitjançant contextos d'aprenentatges significatius que proporcionen ponts d'unió entre el passat grecoromà i l'actualitat de l'alumnat. És aleshores quan caldrà aprofundir en el coneixement de la cultura clàssica pròpiament dita, modificada, adaptada i reinterpretada per les societats al llarg dels segles i fins a l'actualitat.

En la societat del coneixement, la digitalització comporta canvis a tot el cicle de l'aprenentatge: des de la cerca i el tractament de la informació fins a la generació de nou coneixement (personal) i la seva transmissió. En tant que el coneixement es construeix a partir de la interacció amb l'entorn, les competències digitals s'han de considerar com a agents actius dels aprenentatges, ja que faciliten aquesta interacció.

En la matèria Cultura Clàssica es treballen un total de 4 competències específiques, que són la concreció dels indicadors operatius de les competències clau definits al perfil competencial de sortida de l'alumnat al final de l'educació bàsica.

Competència específica 1

Analitzar i diferenciar els diferents models d'organització política, social, econòmica i territorial del període grecoromà amb el moment històric present per ser conscient de les arrels clàssiques del món actual.

Criteris d'avaluació

1.1 Identificar i establir els espais geogràfics on es va desenvolupar la civilització grega i romana, i quins van ser els seus sistemes polítics i econòmics més representatius, així com les institucions que van vertebrar la seva societat, per mitjà de mapes, plànols i diverses fonts històriques, tot identificant, a més, els elements de canvi i continuïtat entre ambdues civilitzacions.

1.2 Justificar i valorar la importància la influència dels fets històrics del període grecoromà respecte al moment històric present, per mitjà de l'anàlisi comparativa de textos antics i moderns en els seus més variats formats.

1.3 Valorar críticament les formes de vida, costums i actituds de la societat romana en comparació amb els de les nostres societats a partir del contingut de fonts gregues i llatines en diferents suports, aplicant la perspectiva de gènere.

Aquesta competència pretén que els i les alumnes prenguin consciència que són ciutadans d'un món global que arrela en el món clàssic. Així doncs, el món actual, en una part molt important i significativa, és fruit de la cosmovisió grecoromana.

L'assoliment d'aquesta competència ha de permetre a l'alumnat relacionar fets, causes i conseqüències esdevinguts en el període grecoromà, i explicar part de l'ideari en què es basa la manera d'entendre la política, l'economia, la societat i el territori avui dia.

Competència específica 2

Analitzar i avaluar críticament les cosmovisions que contenen les manifestacions culturals grecoromanes amb l'objectiu d'establir vincles amb les manifestacions cultural actuals, fent ús d'eines digitals per a la cerca i el tractament de la informació.

Criteris d'avaluació

2.1 Llegir i interpretar manifestacions culturals grecoromanes a partir del seu context històric, així com la intencionalitat dels seus autors o autores.

2.2 Relacionar les manifestacions culturals grecoromanes amb manifestacions culturals d'èpoques posteriors, a partir d'imatges, fotografies i reproduccions de pintures, escultures, edificacions, ceràmiques, joies, fragments d'obres literàries, documents, etc.

2.3 Analitzar els canvis i continuïtats que es donen en les manifestacions culturals actuals d'arrel grecoromana, tenint en compte la seva evolució històrica, plantejant la seva perspectiva de futur i desenvolupant estratègies de cerca d'informació en diferents suports (amb especial referència als digitals) i d'argumentació i exposició oral a l'aula, tot mostrant interès, respecte i empatia per les opinions i argumentacions dels companys i companyes.

Per interpretar les cosmovisions que contenen les manifestacions culturals grecoromanes

s'han d'analitzar prèviament aquestes manifestacions. Per «analitzar» s'entén el fet d'identificar, comparar i contrastar elements. Així doncs, i a fi d'acordar la definició dels conceptes, identificar correspondria a reconèixer els elements constitutius de l'observació. Per la seva banda, «comparar» equivaldria a considerar si aquests elements tenen algun tipus de relació. Finalment, «contrastar» seria aprofundir en el tipus de relació que s'estableix entre els elements.

Per a l'assoliment de la competència és necessari el coneixement de les manifestacions culturals grecoromanes (l'arquitectura, la pintura, l'escultura, els mosaics, els monuments de caràcter representatiu) i les habilitats que desenvolupa l'alumnat per interpretar-les, apreciar-les i gaudir-ne. Tot això, des d'una actitud empàtica i respectuosa, que permeti situar cada manifestació o producció cultural en el context en què ha estat creada, vincular-la als seus creadors, sempre que sigui possible, i contextualitzar-la en la seva època. Això permetrà a l'alumnat interpretar la cosmovisió del món i la finalitat amb què es va realitzar.

Aquesta competència haurà de mobilitzar el coneixement de les principals tècniques, estils, recursos, convencions i finalitats dels diferents llenguatges artístics utilitzats per la cultura grecoromana. En aquest sentit, cal destacar aquelles obres, persones i manifestacions més importants d'aquesta cultura, així com el patrimoni cultural grecoromà que ens ha arribat, tant material com immaterial, fent especial èmfasi en allò que tenim present en la nostra societat. Així mateix, també cal valorar les creacions que ens han llegat les dones del món grecoromà, com a eines molt importants per a una educació igualitària i no sexista.

A més, el diàleg entre passat, present i futur ha de permetre comprendre les finalitats socials i artístiques de les diverses manifestacions culturals que s'han creat a partir del món grecoromà. Aquesta competència comporta identificar la rellevància representativa, expressiva i comunicativa que els factors estètics han tingut i tenen en la vida quotidiana de les persones i de les societats.

Competència específica 3

Valorar i argumentar el patrimoni cultural grecoromà com a herència rebuda del passat, per defensar-ne la conservació.

Criteris d'avaluació

3.1 Identificar, reconèixer i valorar les principals manifestacions artístiques grecoromanes en el seu context històric a partir de la lectura de textos grecs i llatins traduïts i d'imatges contingudes en ceràmiques i en estàtues d'època grega i romana, sense renunciar a denunciar aquelles expressions que atempten contra la igualtat de gènere i d'oportunitats i que, segons els criteris actuals, mereixen un clar rebuig.

3.2 Entendre i valorar el concepte de *patrimoni cultural* (material i immaterial) com a herència pròpia del passat, amb la qual el poble viu el present i el transmet a generacions futures, tot analitzant exemples concrets que permetin rastrejar la seva continuïtat des de l'antiguitat fins als nostres dies.

3.3 Investigar, de manera guiada, el patrimoni històric, arqueològic, artístic i cultural heretat de les civilitzacions grega i romana, amb l'objectiu d'actuar de forma adequada, empàtica i respectuosa vers aquest patrimoni, interessant-se pels processos de construcció, preservació, conservació i restauració i per aquelles actituds cíviques que n'asseguren la sostenibilitat.

3.4 Valorar les implicacions culturals, econòmiques i identitàries, de memòria històrica i de

convivència, que hi ha al darrere de la conservació i la difusió del patrimoni cultural grecoromà, a través de la comprensió i assimilació dels conceptes de colonització i romanització.

Aquesta competència fa referència al coneixement de les obres i manifestacions més destacables del patrimoni cultural grecoromà, amb l'objectiu de valorar-lo i preservar-lo.

El domini d'aquesta competència implica identificar els principals productes i expressions del patrimoni artístic i cultural grecoromà i, alhora, contribuir a difondre'n el coneixement. La participació en la vida cultural de la pròpia comunitat, de manera progressivament autònoma, ha de tenir com a objectiu el foment d'un compromís envers totes les formes culturals i artístiques, i suposa conèixer l'abast cívic del concepte de patrimoni, com a dret de les comunitats i també com a deure d'involucrar-se en la seva defensa i preservació per a les generacions futures.

L'ús didàctic del patrimoni grecoromà pot ajudar a entendre les societats actuals com a resultat d'un procés d'evolució històrica, ja que constitueix una herència que vincula arrels culturals i tradicions i permet valorar els canvis i les continuïtats de maneres de viure, mentalitats, gustos estètics, i també l'organització política, econòmica i social. A més, pot ajudar a enfortir la cultura i els valors d'una ciutadania democràtica, facilitar la cohesió i ser instrument per a una renovació cultural. És important valorar no només el conjunt de creacions culturals perdurables, sinó també els valors intangibles que han inspirat o inspiren diversos àmbits i manifestacions de la societat grecoromana. Convé, així mateix, no cenyir-se únicament a un passat llunyà i distant, per bé que pugui suscitar interès per si mateix, sinó partir també de referents actuals per copsar l'influx de la cultura grecollatina.

Finalment, cal que l'alumnat desenvolupi actituds positives envers el patrimoni, ja que valorar el patrimoni implica establir un compromís personal amb aquesta herència que ens envolta i que ha tingut molt a veure amb el que som ara.

Competència específica 4

Percebre i valorar com a llengües originàries la llengua grega i la llengua llatina i conèixer els principals autors i autores de la seva literatura, per ser conscient de l'estreta dependència de les llengües i literatures actuals respecte dels seus referents grecoromans.

Criteris d'avaluació

4.1 Valorar críticament la diversitat lingüística i cultural a la qual donen origen el grec i el llatí i adequar-s'hi, identificant i explicant semblances i diferències entre els elements lingüístics de l'entorn de l'alumnat, relacionant-los amb els de la cultura pròpia i desenvolupant una cultura compartida i una ciutadania compromesa amb els valors democràtics.

4.2 Inferir significats de termes grecs i llatins aplicant els coneixements lèxics i fonètics d'altres llengües del repertori individual de l'alumnat, sobre la base de l'anàlisi comparativa de les llengües grega i llatina i la llengua o llengües d'ús habitual per part de l'alumnat.

4.3 Analitzar i explicar de manera oral, escrita o multimodal el caràcter clàssic i humanista de les diverses manifestacions literàries i artístiques de la civilització grega i llatina, utilitzant un vocabulari correcte i una expressió adequada.

Aquesta competència implica conèixer l'origen de les llengües pròpies i de moltes altres que es parlen a Europa, a partir de les llengües grega i llatina, així com el seu origen indoeuropeu, contribuint d'aquesta manera a la millora de la competència plurilingüe i afavorint la reflexió de l'alumnat sobre el funcionament de les llengües que conformen el seu repertori lingüístic. Cal aprofundir especialment en les llengües romàniques, com a filles que són de la llengua llatina, i valorar el concepte de parentiu entre totes aquestes llengües, específicament entre la catalana i la castellana, mostrant respecte per totes elles i aprofundint en l'estudi del seu origen i la seva evolució.

Així mateix, aquesta competència també comporta adquirir uns mínims coneixements sobre els principals autors i autores i obres de la literatura grega i llatina, i relacionar-los amb les literatures romàniques, especialment amb la catalana i castellana. Quan parlem de coneixements mínims, ens referim a tractar sintèticament els autors i autores més significatius del món grecoromà, però sobretot les obres que han esdevingut herència indissociable respecte a la literatura occidental i, fins i tot, mundial.

Sabers

Els sabers es formulen en relació amb contextos en què es pot desenvolupar el seu aprenentatge competencial. Els i les docents poden incorporar contextos alternatius si ho consideren pertinent.

Per facilitar els aprenentatges i el desenvolupament de les competències específiques corresponents, el professorat pot valorar la possibilitat d'organitzar els sabers de la matèria, o de les diferents matèries coordinades en un àmbit, a partir de situacions.

Les situacions permeten programar el curs de qualsevol nivell, matèria o àmbit a partir d'una col·lecció o seqüència de reptes, contextos, circumstàncies del món real, dels quals deriven preguntes que cal contestar i que entrellacen els sabers, és a dir, els coneixements, les destreses, els valors i les actituds amb les capacitats que sustenten l'enfocament competencial dels aprenentatges. Això modifica la planificació habitual d'adquisició de sabers i competències basada en la lògica acadèmica pròpia de les àrees de coneixement o matèries, plasmada en la seqüència tradicional dels temes disciplinaris. Es pretén acostar-se a la lògica de l'aprenent per donar sentit als seus aprenentatges basant-se en la seqüència de contextos rellevants plasmats en les situacions.

Grècia i Roma com a civilitzacions històriques

- Localització en el temps i en l'espai de Grècia i Roma en el context geogràfic de la Mediterrània al llarg de la història.
- Identificació de les primeres formes de pensament racional sorgides en la Grècia antiga i la seva influència en la tradició filosòfica posterior, a partir de la lectura comparada de textos d'un nivell assequible per a l'alumnat.
- Valoració de la importància de les primeres aportacions científiques dels grecs i la seva continuïtat i desenvolupament en el món científic i tècnic de l'època romana.
- Caracterització de l'origen mític del món segons els grecs i els romans i comparació amb altres cosmogonies antigues i modernes.
- Identificació de les divinitats gregues i romanes, així com dels principals relats mífics i d'altres formes de religiositat popular, especialment al món romà, establint paral·lelismes amb el present.
- Reconeixement dels principis de l'urbanisme grec i, sobretot, romà, i valoració de la importància del món urbà en la civilització clàssica, tot localitzant les ciutats principals, els

edificis urbans més representatius i algunes de les grans obres públiques, per observació directa o indirecta.

- Identificació dels elements que configuren l'art clàssic i dels canvis i continuïtats entre Grècia i Roma, localitzant, analitzant i valorant els elements patrimonials d'època clàssica a Catalunya.

- Anàlisi d'aspectes de la vida quotidiana (lleure, costums, relacions familiars i socials) entre els grecs i els romans, a partir de reconstruccions històriques en suports diversos, inclosos els mitjans audiovisuals i eines digitals.

Iniciació als elements bàsics de les llengües i literatures grega i llatina

- Localització en el temps i en l'espai de les llengües grega i llatina i la seva difusió en el món antic i actual.

- Identificació de les arrels comunes de les llengües grega i llatina i de les seves relacions amb altres famílies lingüístiques a partir d'exemples de contextos històrics i lingüístics diferents.

- Identificació dels trets bàsics dels alfabetos grec i llatí i comparació amb alfabetos d'altres llengües a partir d'exemples pràctics.

- Comparació d'alguns elements estructurals de la llengua pròpia amb les llengües grega i llatina com a iniciació al concepte de llengua flexiva.

- Reconeixement de diversos tipus de fonts històriques escrites, identificant els sistemes d'escriptura, els diferents suports materials i les informacions que aporten al coneixement del passat.

- Identificació i presa de consciència de la diversitat lingüística de les llengües romàniques, valorant-ne l'origen comú.

- Identificació de llatínismes i d'ètims etimològics grecs en la llengua pròpia, així com d'elements del vocabulari culte i terminologia científicotècnica, a partir tant d'exemples concrets com de textos de dificultat progressiva.

- Caracterització dels principals gèneres literaris d'època clàssica i valoració de la literatura grecoromana com a expressió de la dimensió cultural i estètica de la llengua, a partir de fragments traduïts a les llengües d'aprenentatge, i identificació de la pervivència posterior d'aquests gèneres literaris per mitjà de fonts i suports diversos.

L'herència de la cultura clàssica

- Reconeixement de la pertinença a una cultura d'origen grecoromà, valorant críticament la incidència de les aportacions de la cultura clàssica.

- Identificació de les relacions d'intercanvi cultural entre grecs i romans i altres cultures coetànies en el camp de la literatura, l'art i el pensament, fonamentalment.

- Reconeixement i valoració de les diferents visions de la cultura clàssica al llarg de la història de la cultura occidental, especialment en els períodes de reivindicació del passat clàssic, tot interpretant l'ús que s'ha fet del llegat que li és propi.

- Anàlisi i valoració de les aportacions artístiques de l'antiguitat clàssica a partir d'exemples provinents del passat i del present.

- Reconeixement d'elements de la mitologia clàssica en manifestacions artístiques i culturals del món actual (arts plàstiques, arts escèniques, música, dansa, cinema).

- Caracterització dels valors, disposicions i costums fruit de l'herència clàssica en diversos camps (educació, pensament, dret i política, fonamentalment).